

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA A L
L'AVINGUDA DEL PORTAL DE L'ÀNGEL 36-44 I A LA
PLAÇA CATALUNYA 16B
(BARCELONA, BARCELONÈS).**

Data de la intervenció: Del 6 al 16 d'Agost de 2012.

CODI 053/12

Miriam Esqué Ballesta

Agost 2012

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44, Plaça de Catalunya 16B
UBICACIÓ	Barcelona (Barcelonès)
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ETRS 89	X: 430787.9 Y: 4581986.3 Z: 15.212
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	06-16 d'Agost de 2012.
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Miriam Esqué Ballesta

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA	5
3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS	6
3.1. El Portal de l'Àngel i el seu entorn.	9
3.2. Intervencions arqueològiques properes a la zona.....	11
4. METODOLOGIA.....	13
5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS	15
6. CONCLUSIONS	16
7. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA	17
8. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA.....	20
9. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES	35
10. BIBLIOGRAFIA.....	37

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

1. INTRODUCCIÓ

Amb motiu de les obres de canalització en rasa d'una línia subterrània de baixa tensió, per tal de connectar-la a la línia ja establerta, s'ha dut a terme entre els dies 6 i 16 d'agost de 2012, el control arqueològic preventiu del qual és objecte aquesta memòria. La promoció de l'obra i conseqüentment de la intervenció arqueològica és l'empresa Royalti.

Les obres requerien l'obertura d'una rasa de 100m de llargada aproximadament, per 40cm d'amplada, amb una profunditat màxima de 70cm al tram de l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i la Plaça de Catalunya 16B. Donada la importància arqueològica i històrica d'aquesta zona es va prendre la decisió d'efectuar un control arqueològic a càrrec de l'empresa ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Miriam Esqué Ballesta, amb l'objectiu d'efectuar un control de les obres a realitzar per tal de detectar, documentar i així realitzar un estudi de les possibles restes conservades al subsòl, amb el corresponent recull de la informació històrica necessària per tal d'ampliar els coneixements vigents de la ciutat sobre èpoques anteriors, i finalment l'avaluació de les restes que podrien quedar afectades per les obres .

Inicialment es va procedir a l'extracció de les lloses de granit que cobrien la calçada del carrer, amb una potència de 6cm, juntament amb la seva preparació. Un cop realitzada la tasca d'extracció del paviment de lloses, es va dur a terme el buidat de la rasa de forma mecànica per part del personal de l'obra mitjançant una màquina retroexcavadora de mida mitjana, sota el corresponent control arqueològic.

L'actuació arqueològica es va centrar, d'una banda, en el control visual de la realització dels treballs mecànics i, per l'altra, en l'excavació manual per part de la direcció tècnica quan les característiques de la terra extreta o l'aparició d'estructures construïdes així ho requerissin.

2. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat, al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que n'és el cim més alt (542 metres). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens es situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees organitzades en districtes. La zona que ens ocupa es troba situada en el districte de Ciutat Vella. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central anomenat barri gòtic que correspon a la primitiva ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval, dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves foren conegudes amb els noms de les esglésies que els centralitzaven: del Pi, de Santa Anna, de Sant Pere, de la Mercè i de Santa Maria del Mar. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir, la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

3. ANTECEDENTS HISTÒRICS I ARQUEOLÒGICS

La història de la ciutat de Barcelona sembla que arrenca d'un primitiu poblat ibèric, situat al promontori de Montjuïc. Ja des d'època romana la ciutat esdevé un centre de gran importància, la ciutat de *Barcino*, situada al cim del mont Tàber, geològicament un paleorelleu exhumat en retrocedir gradualment el turó *Barcelona*, on actualment hi ha la Plaça Sant Jaume i la Catedral. Fou sobre aquest turó on s'ubicà la ciutat romana en època d'August, i la Plaça Sant Jaume respon a la probable ubicació del *forum* de la ciutat.

L'origen de la ciutat de Barcelona s'ha de situar a la colònia *Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino*, fundació de nova planta, iniciada per August al s.I a.C. La ciutat emmurallada presenta una planta octogonal, amb una trama a partir de dos grans eixos, el *cardo maximus* i el *decumanus maximus*. Aquests dos eixos donaven la pauta a la resta de la xarxa de carrers rectilinis amb illes regulars, confluint en un espai obert central, el *fòrum*, on s'ubica l'actual plaça Sant Jaume.

Com a conseqüència de l'augment de població que es produeix ja des de començament del s. IX, s'urbanitzà una part del territori fora del recinte de les muralles romanes.

A principis del s. XII la gran expansió demogràfica provocà la creació i creixement d'aquests nuclis poblacionals i de molts obradors al voltant de les muralles, aquest creixement de la ciutat fora de l'antic recinte murari romà serà la causa de la construcció d'un nou sistema defensiu. Tradicionalment s'ha considerat el tram de la Rambla com el primer tram de muralla construït, entre el convent de Framenors fins a la zona de l'església de Santa Anna, arrencant de la part més baixa de la Rambla fins l'actual plaça Catalunya i on es situarien un total de cinc portals: el de Santa Anna, Portaferrissa, Boqueria, Trencaclaus i Framenors. Al nord hi hauria la muralla en els actuals carrers Fontanella i Trafalgar i baixaria cap al mar per llevant seguint aproximadament la línia de l'actual Passeig Companys fins al Portal de Sant Daniel a la Ciutadella.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

L'any 1358 marca una altra fita important, ja que serà l'inici de les obres de reforçament del perímetre de 1285 i la creació del tram marítim, començant els treballs als esperons de Sorsmenor (a la Ciutadella), a Framenors (Passeig Colom) i a Santa Anna.

A aquesta primera ampliació i posterior reforçament del perímetre del recinte emmurallat de la ciutat, tradicionalment relacionat a Jaume I, s'ha d'afegir l'ampliació cap al Raval a mitjans del s.XIV promoguda per Pere el Cerimoniós, a partir de diferents fases. Aquesta nova ampliació marcaria el definitiu traçat de la muralla de la ciutat, abarcant els actuals carrers de Pelai, les rondes de Sant Antoni i Sant Pau i el Paral·lel. D'aquesta manera l'estructura física de la Barcelona medieval quedaria consolidada entre els s. XIV i XV. Tot aquest cinturó es completaria a s.XVI amb l'aixecament de la muralla de mar.

L'any 1369 es realitzà un projecte que feia passar la muralla, des del Portal de St. Antoni cap al segon recinte murat, tallant els carrers de la Cadena, de Robador i de Sant Pau, per a enllaçar-se amb la muralla de la Rambla, havent passat el carrer de la Boqueria, prop del Portal de Sta. Eulàlia. Sembla que es va desestimar i no es va realitzar. La muralla seguí un nou curs des de St. Antoni a St. Pau, i d'allà a les Drassanes.

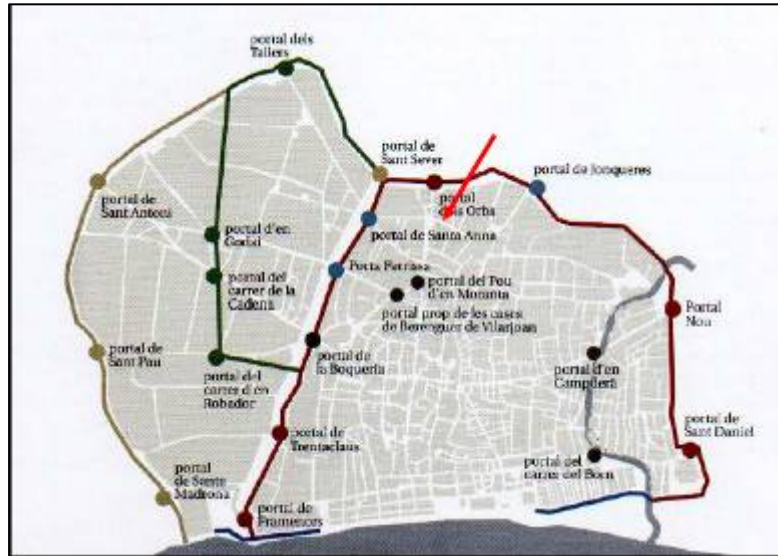
De nord a sud trobem 4 portals: el de Tallers que data de 1359, el de St. Antoni, que fou durant segles la Porta Triomfal de la ciutat i l'accés per a les comitives reials, el de St. Pau bastit el 1389 i el de Drassanes. D'aquest últim llenç de mur encara se'n conserva una part, alterat per successives remodelacions, junt amb les Drassanes.

El tancament d'aquesta nova muralla suposà un nou moviment d'establiments i oficis poc adients per estar ubicats al centre de la ciutat i alhora feu que els horts i conreus que caracteritzaven el marge de ponent de la muralla de la Rambla fossin progressivament desplaçats fora aquesta nova muralla, als peus del Montjuïc.

Una última fase suposarà el tancament de la muralla de mar, fins aquest moment inexistent, però necessària a partir del s. XVI pel nou perill turc. L'obra de les muralles de mar fou dirigida per Francesc de Borja, lloctinent de

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

Catalunya, que tenia l'encàrrec de l'emperador d'acabar la defensa de la platja de Barcelona.

Croquis de la ciutat i situació de les diferents fases de construcció de la muralla medieval. (Planta oferta per l'historiador A. Cubeles)

Finalment la muralla patirà noves refaccions durant el s. XVII amb la construcció d'un seguit de baluards tot al voltant defensant els portals.

Amb la Guerra de Successió i la capitulació de Barcelona l'11 de Setembre de 1714 s'enderrocarà part de la muralla de llevant i de marina junt amb l'arrasament del barri de la Ribera per construir la ciutadella que perdurarà fins el 1870. Entre el 1848 i el 1856 s'enderrocarà la fortificació de la Rambla que esdevindrà un passeig.

Durant el segon quart del s. XIX i degut al enorme creixement demogràfic que viu Barcelona, en estreta relació al procés d'industrialització –sector tèxtil– comencen a sorgir nuclis de poblament importants a l'entorn directe que exigeixen l'enderrocament d'unes muralles que ara fan impossible el desenvolupament normal de l'urbanisme i dels serveis de la ciutat. La pressió popular feu que durant el juliol de 1854 s'iniciés l'enderroc i que posteriorment fos acceptat pel govern central, fins al punt que el 12 d'octubre del mateix any, fos aquest govern el que es fes càrrec de les despeses que fins aquell moment havien estat a càrrec de l'Ajuntament de Barcelona.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

Un cop desnonada la muralla es procedí a la construcció de la nova Barcelona dissenyada per Ildefons Cerdà: l'Eixample.

3.1. El Portal de l'Àngel i el seu entorn.

La zona que ens ocupa rep el nom de Portal de l'Àngel l'any 1466, per la situació en aquest indret d'uns dels portals d'entrada a la ciutat anomenat anteriorment com el Portal dels Orbs. El nom de portal de l'Àngel s'assolí doncs al 1466, el qual rebé aquest nom ja definitiu amb motiu de la petita imatge de l'àngel de la guarda que es col·loca a la porta en record a la suposada aparició d'aquest àngel a Sant Vicenç Ferrer. En aquest punt s'hi documenten a la cartografia diverses torres adossades a l'exterior de la muralla de les quals és molt difícil extreure'n la forma i el sistema constructiu emprat, així com la situació exacte respecte dels portals.

Cal destacar propera a l'espai que ens ocupa, la canònica de Santa Anna, que actualment es troba a tocar de la Plaça de Catalunya, construïda al s.XII. El seu origen està relacionat amb l'establiment de l'orde del Sant Sepulcre a Barcelona l'any 1141.

A mitjans del s.XII, les ordes militars (templers, hospitalers i del Sant Sepulcre) van rebre propietats al territori de Barcelona dins un context d'expansió econòmica i de creixement demogràfic. En aquest indret va tenir una gran rellevància l'orde del Sant Sepulcre, el qual adquirí una gran extensió de terreny més enllà dels Arcs antics al voltant del pou de Moranta, que s'estenia des del que més tard seria el Carrer Canuda fins a l'església de Santa Anna.¹ Així doncs, la zona patirà un impuls urbanitzador progressiu per part de l'orde del Sant Sepulcre des de l'actual carrer Canuda fins a Santa Anna, per una banda, i per part dels monjos cistercencs a l'àrea del Carrer Comtal, per l'altra. Al s. XV la canònica de Santa Anna es reforma, com a resultat de la fusió l'any 1421 dels canonges de Santa Anna amb els agustins de Santa Eulàlia del Camp procedents del convent de Montsió.

¹ Arau i Suriol, J. (2002) Santa Anna de Barcelona. Monestir, col·legiata, parròquia.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

Plànol de Barcelona a la segona meitat del segle XVII, amb la situació de la zona on s'ha realitzat la intervenció. (Còpia de Francesc Renart, 1806)

L'església de Santa Anna inicialment fou un monestir de canonges regulars del Sant Sepulcre, fundat a partir de 1141. Segons C. Candi², hi ha diferents narracions que plantegen diverses hipòtesis pel que fa al moment de la seva construcció: s'ha esmentat que la realitzaren els frares agustins al 914 i també abans del 1117, tot i que també afirma que la versió generalment més acceptada és la que planteja la seva construcció al 1114 motivada per Guillem I, acabant-se la primera construcció al 1146, i de la qual actualment no en resta cap evidència material.

Cap a mitjans s. XII es comença l'edificació del monestir de Santa Anna, al ja anomenat Burg dels Arcs Antics. Aquest nucli inicial es va estendre i urbanitzar ràpidament, fins a convertir-se en una vila nova sota l'impuls del Sant Sepulcre. D'aquí li ve el nom de *Villa Sepulcri*, amb que fou coneguda en un primer moment, i convertida posteriorment en el barri de Santa Anna.

² Carreras Candi, F. Geografia General de Catalunya. Ciutat de Barcelona. Pg. 276-277.

3.2. Intervencions arqueològiques properes a la zona.

Cal destacar en primer lloc, per la proximitat a la zona de la intervenció i per la rellevància de les dades obtingudes, la intervenció realitzada per Esther Medina al (Jul-Ago'02), motivada per la instal·lació d'una arqueta de telecomunicacions i una rasa per ala conducció d'un servei, on es van localitzar les restes d'un tram de la muralla medieval bastida al s.XIII així com diverses estructures del s.XVII remodelades posteriorment i pertanyents a cases localitzades a tocar de la muralla i situades dins el recinte fortificat.

Una mica més allunyat però de gran rellevància per les dades aportades, són les intervencions realitzades al Portal de l'Àngel 9, Canuda 41-47, Flor 2-4 Per Sara Marín i Rebeka García (Juny'07), on durant la realització d'uns sondejos documentaren la presència d'un *rudus*, datat dins un marc cronològic proper al s.II-V , i que podria tractar-se d'una preparació per algun tipus de pavimentació, la qual s'interpreta com una possible via de poca entitat que podria enllaçar amb la propera via sepulcral de Vila de Madrid.

Al mateix temps es documentà la presència de restes d'estructures d'època medieval datades dins els s.XIV-XV.

En segon lloc, cal esmentar una intervenció a tocar de l'anterior, realitzada al Portal de l'Àngel 11-13 per J.M Espejo (Ago-Oct'07), la qual va documentar la presència d'estrats d'època romana i molt concretament d'un tram de calçada d'època romana d'uns 27m de llargada i 5,4 d'ample juntament amb una sitja emmarcades dins el s.I .

També es documenta un gran anivellament de terres datat dins la segona meitat del s. VI., així com una inhumació infantil en àmfora africana, la qual es creu relacionada amb aquest tram de via localitzada.

També es documentà la presència de restes d'estructures d'època moderna (s.XVI-XVIII).

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

D'altres intervencions properes han documentat la presència molt parcial i fragmentada de restes d'estructures que abasten una cronologia molt àmplia entre els segles XVIII i XIX, com són els casos de :

- Intervenció al Carrer Comtal 7, realitzada per David Torres (Nov-Des '05).
- Intervenció a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 32-36 i Carrer Comtal 1, realitzada per Noemí Nebot (Nov'03).
- Intervenció al Carrer Canuda 31-47, Avinguda Portal de l'Àngel 9-11 per Carles Navarro (Agost'06).

4. METODOLOGIA

Per tal d'aconseguir els objectiu marcats, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta intervenció s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen (tant els que es conserven en alçat com els que es descobreixen en el subsòl), realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona. Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, compost per plantes i seccions i el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

La principal raó de ser de l'arqueologia urbana és l'estudi de l'evolució històrica de la ciutat on es realitzi, allò que ha impulsat i ha provocat canvis en el territori, tant en l'àmbit geomorfològic com urbanístic, històric, organitzatiu i social, fins a esdevenir el fet concret del moment actual.

En el cas que en qualsevol intervenció es trobes algun tipus de material ceràmic, s'ha de recollir i separar diferenciant els materials que han sortit als diversos estrats arqueològics, i ajuden a donar una datació tant dels mateixos estrats com de les estructures que s'hi poden trobar relacionades.

Inicialment aquest material s'ha de rentar i seguidament se li atorga una sigla depenent de cada excavació, per tal de facilitar el seu inventari i precisar al màxim la informació recollida en les respectives memòries o informes arqueològics.

De la mateixa manera s'actua en el cas de documentar altres materials com el bronze, ferro, vidre, ossos, etc....

Al llarg d'aquesta intervenció s'ha realitzat un control visual dels treballs realitzats per part del personal de l'obra, així com de l'excavació manual del sediment per part de la direcció tècnica, quan l'aparició d'estructures construïdes així ho van

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

requerir. Al llarg de tota la intervenció es va realitzar el control visual simultani a la documentació fotogràfica tant de tot el procés de realització de la rasa (buidat i sanejament) com en els casos on es localitzaren estructures per tal d'obtenir el major recull d'informació possible.

5. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

El seguiment i corresponent control arqueològic del que és objecte aquesta memòria, es va iniciar el dia 6 d'agost de 2012 amb el control visual de les cales de sondeig realitzades per tal de conèixer la situació de possibles serveis urbans que dificultessin la instal·lació del servei del qual és objecte aquesta intervenció. Un cop realitzades aquestes cales, es va iniciar el buidat del traçat la rasa mitjançant una màquina retroexcavadora de mida mitjana.

Des del dia 6 al 16 d'Agost de 2012 es va dur a terme el control arqueològic preventiu de les obres segons ho requeria el projecte d'intervenció per tal d'engegar el procés de recerca preventiva necessari per a la localització i documentació de les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística. Amb l'objectiu que marca la Llei de Patrimoni i el Decret 78/2002.

Les mides de la rasa són d'uns 100m de llargada en total x 40cm d'amplada, es va assolir una profunditat màxima de 70cm en alguns punts, tot i que en la major part de la rasa la cota màxima va ser fins i tot d'uns 50-40cm, donada la situació de serveis que impedièren buidar la rasa a cotes més baixes.

El dia 6 d'Agost es van iniciar els treballs al núm 16B de Plaça Catalunya amb l'arrencament del paviment de lloses de granit UE 001 que cobria el carrer, les quals presentaven unes mides de 40x60x6. Seguidament es documentava un estrat de morter, com a preparació del paviment de les lloses UE 002, i a continuació, un paquet uniforme d'argiles de matriu sorrenca UE 003.

El buidat de la totalitat de la rasa, es va fer de forma mecànica, sota el control visual per part de la direcció tècnica, i l'excavació per part de la mateixa, en el cas de l'aparició de restes arqueològiques conservades al subsòl.

Al llarg de tot el buidat de la rasa, es van documentar un seguit de serveis de funcionalitats diverses que van dificultar en gran mesura el buidat de la rasa.

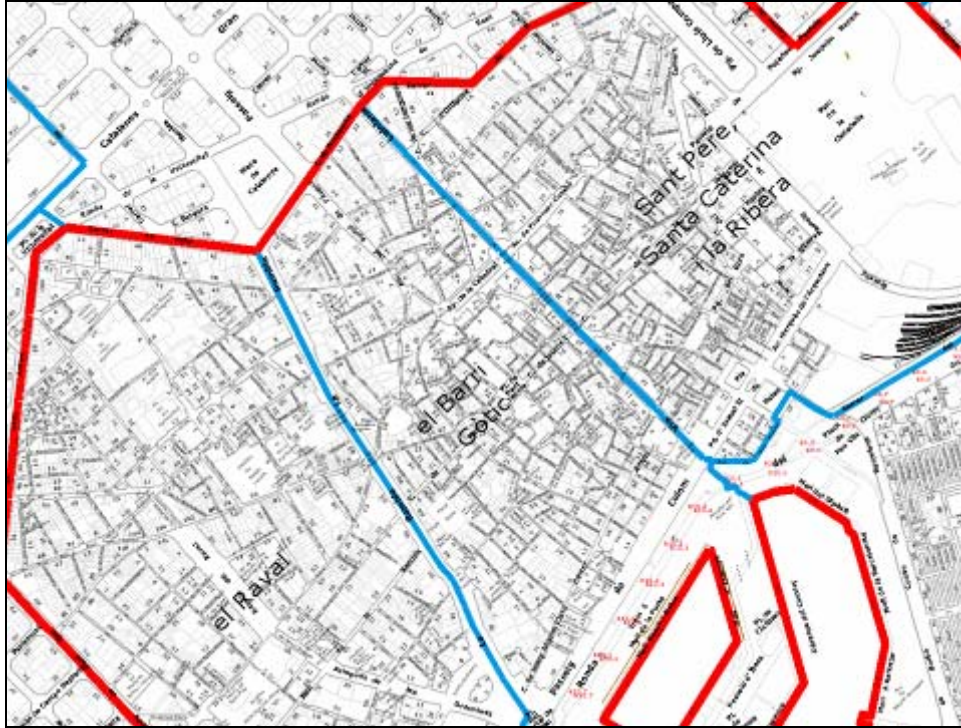
La rasa va finalitzar el dia 16 d'Agost amb l'obertura final del tram a tocar de l'entrada del núm. 36 de l'Avinguda del Portal de l'Àngel per tal de connectar el servei a l'estació transformadora ja existent a l'edifici.

6. CONCLUSIONS

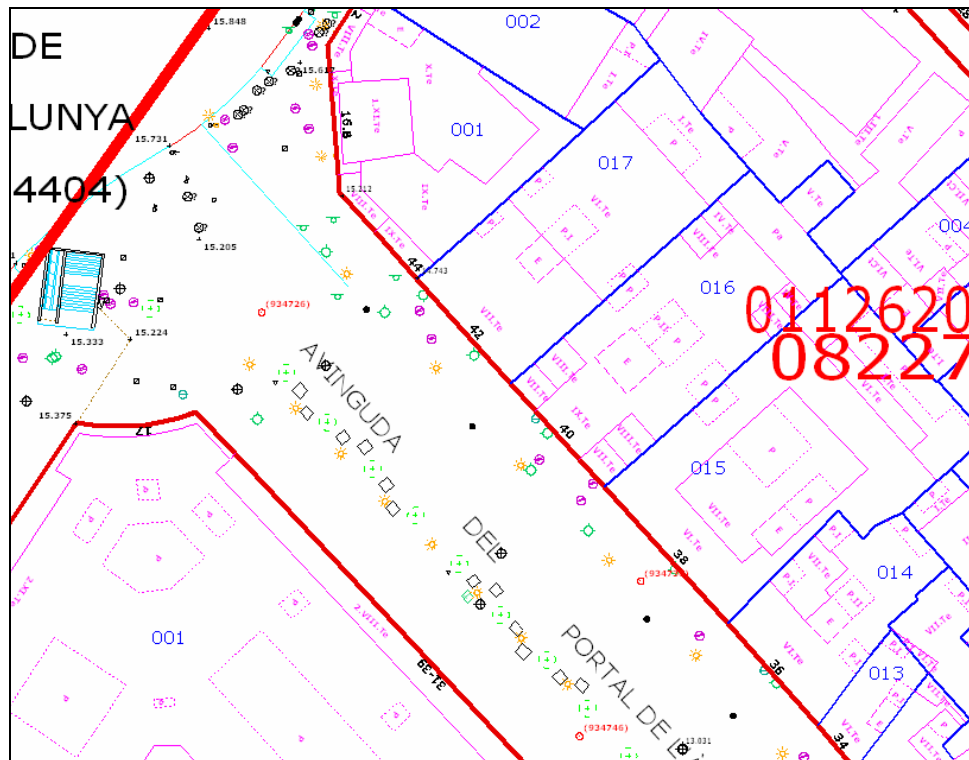
Els resultats d'aquesta intervenció no aporten dades en relació amb el poblament i l'urbanisme de la ciutat de Barcelona al llarg de la seva història donat que es tracta d'una intervenció preventiva de caràcter molt localitzat i parcial.

Un dels elements que més ha condicionat el volum de dades obtingut ha estat la cota necessària per a la instal·lació del servei elèctric, però no només ha estat aquest factor, sinó que cal afegir la presència de gran quantitat serveis col·locats amb anterioritat, que mantenien una cota similar a la requerida per a aquesta obra.

7. DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

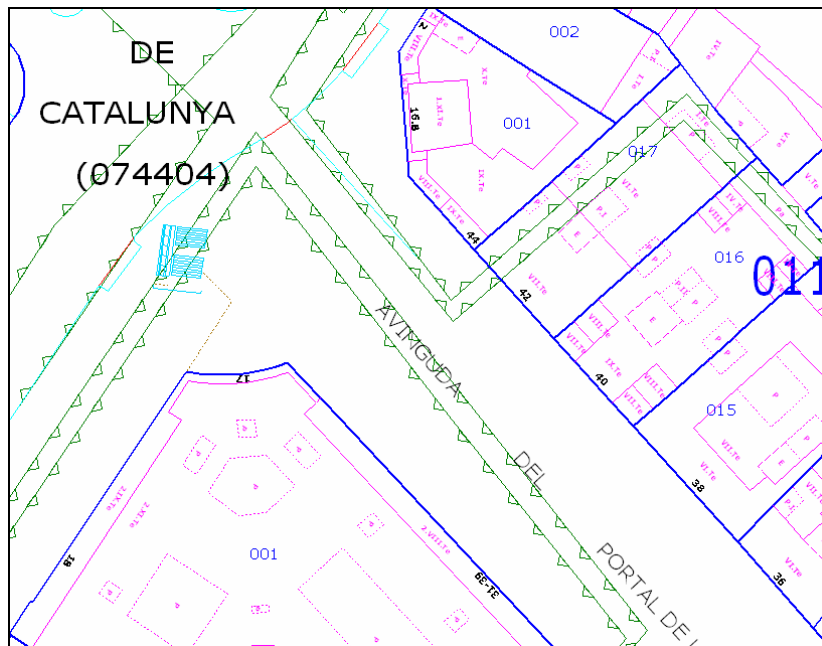

1. Ubicació de la intervenció

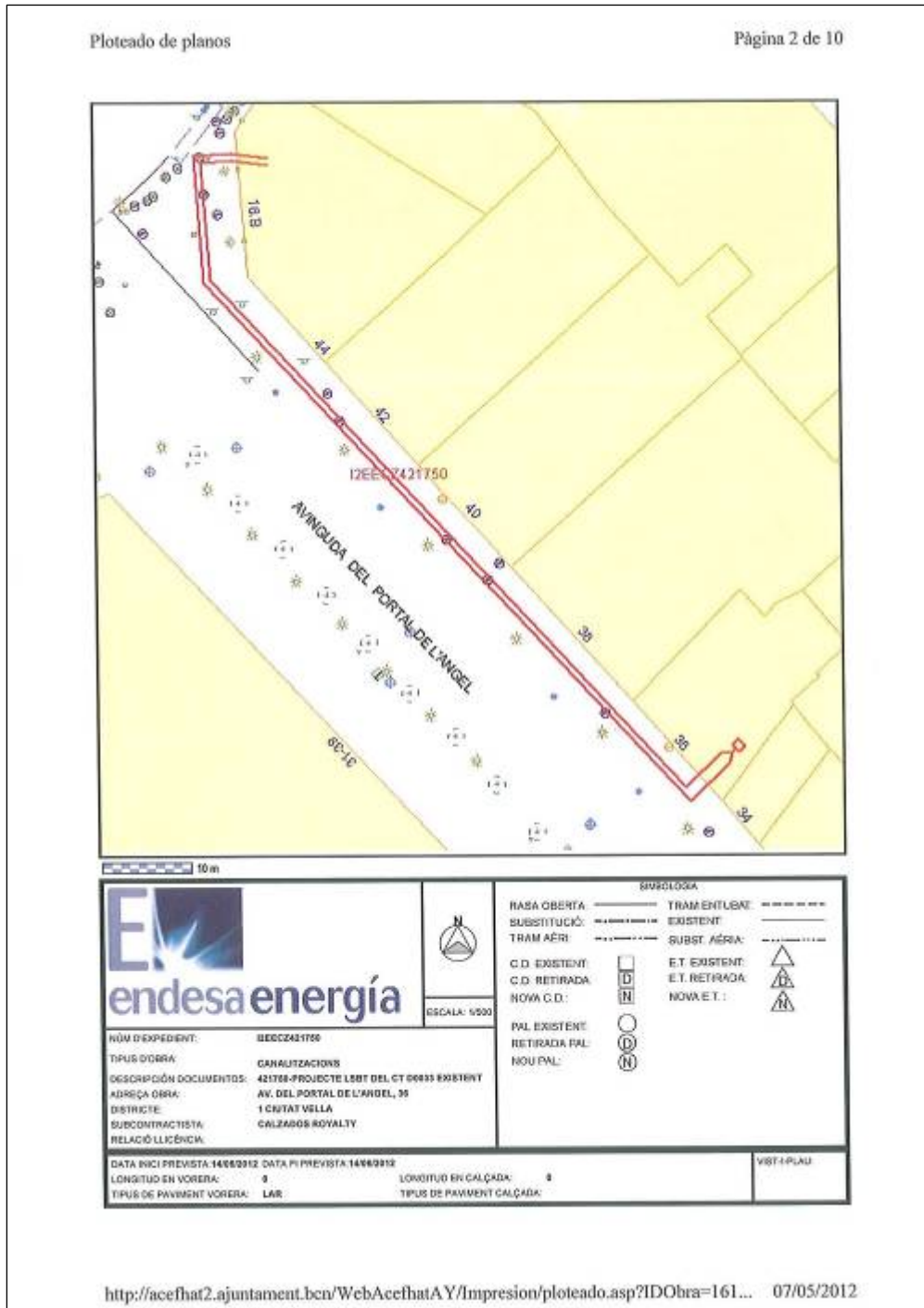
2. La intervenció dins el parcel·lari de la zona

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

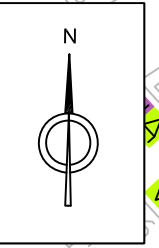
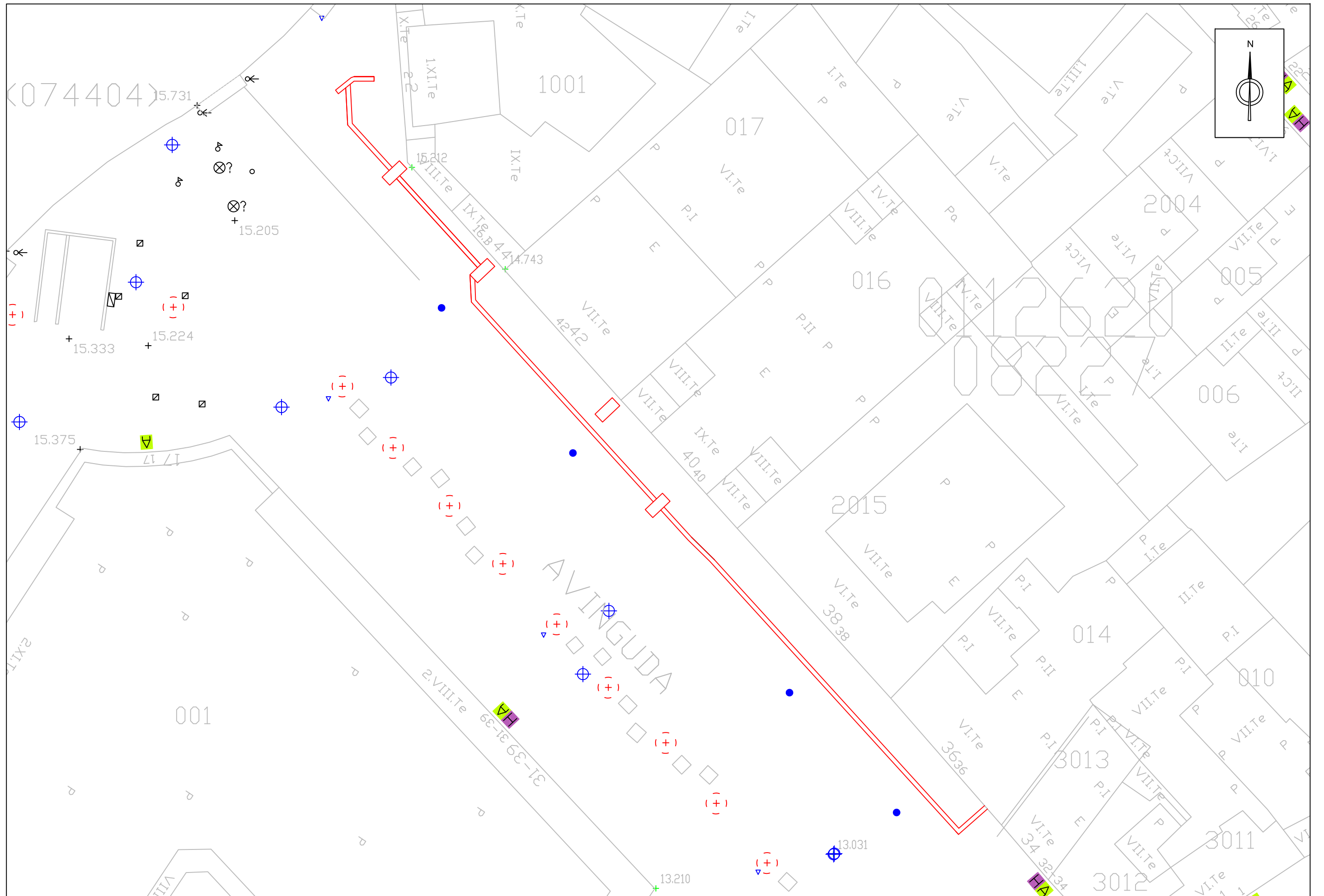

3. Catàleg del Patrimoni Arquitectònic

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

4. Plànol previ de la rasa.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

8. DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

1. Inici de la rasa al davant del núm. 16B de Plaça Catalunya.

2. Cala 1.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

3. Cala 2. S'aprecia la presència de diversos serveis a poca profunditat.

4. Inici dels treballs de realització de la rasa davant el nº16B de Plaça Catalunya.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

5. Inici dels treballs de la rasa.

6. Treballs de buidat de la rasa.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

7. Inici dels treball, localització de les parets d'una estació transformadora al núm. 16B de Plaça Catalunya.

8. Treballs simultanis de buidat i cobriment de la rasa.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

9. Inici dels treballs a l'avinguda del Portal de l'Àngel.

10. Buidat de la rasa de forma mecànica.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

11. Extracció de la preparació de les lloses.

12. Buidat de la rasa de forma mecànica davant el nº44 de Portal de l'Àngel.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

13. Buidat e la rasa de forma mecànica.

14. Col·locació dels tubs simultàniament al buidat de la rasa.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

15. Presència de diversos serveis gairebé en superfície.

16. Tram de rasa un cop finalitzat el buidat.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

17. Buidat de la rasa simultani a la col·locació dels tubs.

18. Buidat de la rasa, s'aprecia la presència d'un servei de gas.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

19. Presència de serveis elèctrics a poca profunditat.

20. Tram de rasa buidat, presència de diferents serveis urbans.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

21. Buidat mecànic de la rasa.

22. Tram de rasa finalitzat.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

23. Rasa buidada amb la presència de diferents serveis urbans.

24. Tram de rasa on s'observa la presència d'un servei elèctric dins el traçat.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

25. Presència de diversos serveis urbans al llarg del traçat de la rasa.

26. Tram final de la rasa davant el núm. 36 de l'Avinguda del Portal de l'Àngel.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

27. Tram final de la rasa, amb el gir en direcció a l'habitatge.

28. Tram final de la rasa.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

29. Treballs finals de buidat de la rasa.

30. Tram final de la rasa davant el núm. 36 de l'Avinguda del Portal de l'Àngel.

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

9. UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE : 001	
Sector: Plaça de Catalunya i Portal de l'Àngel		Codi: 053/12	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Paviment			
DESCRIPCIÓ :	Granit. Mides 40cm x 60cm x 6cm			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	002	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE: 002	
Sector: Plaça de Catalunya i Portal de l'Àngel		Codi: 053/12	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat			
DESCRIPCIÓ :	Formigó. Preparació del paviment de lloses de granit. Potència 30cm.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	003	Es cobert per	001
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

Fitxa d'Unitat Estratigràfica		UE: 003	
Sector: Plaça de Catalunya i Portal de l'Àngel	Codi: 053/12	Cronologia: s. XX	
DEFINICIÓ :	Estrat		
DESCRIPCIÓ :	Argiles de matriu sorrenca de color marró. Potència mínima de 30cm.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 002
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda del Portal de l'Àngel 36-44 i a la Plaça de Catalunya 16B (Barcelona, Barcelonès).

10. BIBLIOGRAFIA

A. A. V. V. (1993): *Congrés d' història de Barcelona. La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història*. Barcelona, 20, 21, 22 d'octubre de 1993. Volum I. Ponències i Comunicacions.

A. A. V. V. (2004) : *Abajo las murallas!!!*. 150 anys de l'enderroc de les muralles de Barcelona. Museu d'Història de la ciutat. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

ARAU I SURIOL, J. (2002) : *Santa Anna de Barcelona. Monestir, col·legiata, parròquia*. Ed. Mediterrània. Barcelona.

DURAN I SAMPERE. *Barcelona i la seva història I. La formació d'una gran ciutat*. Ed. Curial. BCN 1972.

GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982): *Atlas de Barcelona*. Barcelona.

HUERTAS, J ; RODRÍGUEZ, M (2000) : *Muralla medieval de Barcelona: darreres intervencions arqueològiques*. Actes del I Congrés d'arqueologia medieval i moderna de Catalunya. Igualada.

MEDINA GUERRERO, E. (2002) : *Memòria de la intervenció arqueològica a l'Avinguda Portal de l'Àngel, 42-44 (Barcelona)*. Codi 91/02. Arxiu del Servei d'Arqueologia del MHCB, Barcelona.